

Dr. sc. Vilim Bouček, izvanredni profesor
Pravnog fakulteta u Zagrebu

UREDBA RIM II - KOMUNITARIZACIJA EUROPSKOG MEĐUNARODNOG DELIKTNOG PRAVA - DRUGI DIO: OPĆE POVEZNICE DELIKTNOG STATUTA UREDBE RIM III HARMONIZACIJA HRVATSKOG MPP-A

UDK:341. 9 (497.5)

341. 9 (4 - 67EU)

Primljeno: 1. 04. 2008.

Pregledni znanstveni članak

U ovom radu autor razmatra opće poveznice europskog međunarodnog deliktnog prava sadržane u Uredbi (EZ) br. 864/2007. Europskog parlamenta i Vijeća o mjerodavnom pravu za izvanugovorne obveze od 11. srpnja 2007. (Uredba Rim II), te analizira opće odredbe deliktnog statuta sadržane u hrvatskom Zakonu o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (ZMPP) iz 1991. u svjetlu harmonizacije hrvatskog međunarodnog privatnog prava spram europskog.

Ključne riječi: *Uredba Rim II, stranačka autonomija, očito uža veza, zajedničko redovno (uobičajeno) boravište, mjesto posljedice.*

I. UVOD

Uredbu (EZ) br. 864/2007. Europskog parlamenta i Vijeća o mjerodavnom pravu za izvanugovorne obveze od 11. srpnja 2007. (Uredba Rim II)¹, treba promatrati kao instrument europeizacije, odnosno komunitarizacije,² koja unificira i federalizira europsko međunarodno deliktno pravo³ s ciljem pospješenja njegove predvidivosti i pravne sigurnosti.⁴ To pak znači da će svaki sud na području država članica EU (osim Danske), nakon jednoipo godišnje vakacije, počev od 11. siječnja 2009. i stupanja Uredbe Rim II na snagu, njene odredbe primjenjivati kao svoje kolizijske norme za uređivanje mjerodavnog prava za izvanugovornu odgovornost

---

¹ ABL. EU L 199/40 od 31. srpnja 2007.

² Vidi više o tome: Bouček, Uredba Rim II - komunitarizacija europskog međunarodnog deliktnog prava - prvi dio: Povijesna skica i opći pravni okvir Uredbe Rim II, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, br. 2/2008. (u nastavku rada: Uredba Rim II -Povijesna skica i opći pravni okvir).

³ Tako npr. Symeonides, Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity, The American Journal of Comparative Law, br. 1/2008. (u nastavku rada: Rome II and Tort Conflicts), str. 173.-218.

⁴ Vidi više o tome: Weintraub, Rome II and the Tension Between Predictability and flexibility, Rivista di diritto internazionale e processuale, br. 3/2005. (u nastavku rada: Rome II - predictability v. flexibility), str. 561.-572.

za štetu. Osim toga, svaki sud države članice EU primjenjivat će pravo koje je određeno Uredbom Rim II, neovisno o tome je li to pravo države članice (čl. 3.).⁵

Težište Uredbe Rim II nalazi se u njenim odredbama koje sadrže opće poveznice deliktrog statuta.⁶ Usporedimo li opće odredbe deliktrog statuta sadržane u čl. 28. hrvatskog ZRS-a⁷ s onima iz Uredbe Rim II, dobit ćemo pokazatelj stupnja harmonizacije važećih odredaba deliktrog statuta u hrvatskom ZMPP-u. Iako zastarjele i još uvijek neharmonizirane, hrvatski sud će i danas (2008.) snagom kogentnih kolizijskih odredaba u čl. 28. ZRS-a, na izvanugovornu odgovornost za štetu primjenjivati načelo *favor laesi* i *ex offio* odrediti primjenu prava mjesta radnje ili prava mjesta posljedice, ovisno o tome koje je za oštećenika povoljnije.⁸ Držimo međutim, da hrvatski sud može već danas, u smislu općih odredaba deliktrog statuta u europskom mpp-u⁹ i europskog primarnog asocijacijskog prava¹⁰, temeljem čl. 69. kao harmonizacijske klauzule u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju iz 2001.¹¹ (u nastavku: SSP).¹², primjenjivati (i) pravo najuže veze (*lex connexitatis*),¹³ te pravo koje su stranke izabrale (*lex autonomiae*).¹⁴

U svrhu razmatranja navedenih pravnih pitanja, nakon uvodnog dijela, u drugom dijelu rada dat ćemo prikaz općih poveznica koje u Uredbi Rim II upućuju na mjerodavno pravo za izvanugovornu odgovornost za štetu, a u trećem dijelu

---

⁵ Usp. Jayme/Kohler, *Europäisches Kollisionsrecht 2007: Windstille im Erntefeld der Integration*, IPRax, br. 6/2007., str. 494.

⁶ Usp. Huber/Bach, *Die Rom II-VO Kommissionsentwurf und aktuelle Entwicklungen*, IPRax br. 2/2005., str. 75.

⁷ Hrvatski Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima iz 1991. (NN RH 53/91) ili hrvatski Zakon o međunarodnom privatnom pravu (skraćeno: hrvatski ZMPP).

⁸ Usp. Sajko, *Međunarodno privatno pravo*, IV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2005. (u nastavku rada: *Međunarodno privatno pravo*), str. 154., kao i Bouček, *Opće odredbe deliktrog statuta - prinos tezama za nacrt novog hrvatskog zakona o međunarodnom privatnom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 1-2/1998. (u nastavku rada: *Opće odredbe deliktrog statuta*), str. 117.-148. Vidi posebice Nacrt teza za opće odredbe deliktrog statuta, *ibid.*, str. 147.

⁹ Vidi o tome: Bouček, *Prijedlog uredbe Rim II iz 2003. i opće odredbe deliktrog statuta u hrvatskom Zakonu o međunarodnom privatnom pravu*, Zbornik prispevkov z mednarodne znanstvene konference "Evropski sodni prostor-European Judicial Area", Maribor, 2005. (u nastavku rada: *Prijedlog uredbe Rim II iz 2003.*), str. 203.-216.

¹⁰ Usp. Čapeta, *Interpretativni učinak europskog prava u članstvu i prije članstva u EU*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 5/2006., str. 1473.-1491.

¹¹ Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske i Europskih Zajednica i njihovih država članica potpisan je 29. listopada 2001. u Luksemburgu, a stupio na snagu 1. veljače 2005. (NN MU 15/2001.). Vidi o tome: Rodin, *Europeizacija pravnog sustava nakon kandidature Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji*, Godišnjak tribine Pravnog fakulteta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 2004. (ur. Barbić), str. 113.-148.

¹² Iako je SSP stupio na snagu tek 1. veljače 2005., Republika Hrvatska je kao ugovorna strana u SSP-u 29. listopada 2001. i formalno započela proces pridruživanja, te isti od 18. lipnja 2004. nastavila sa statusom države-kandidata za ulazak u EU. Pregovori o članstvu Hrvatske u EU otvoreni su 4. listopada 2005.

¹³ Usp. Bouček, *Opće odredbe deliktrog statuta u njemačkom međunarodnom privatnom pravu*, Hrvatska pravna revija, br. 8/2004. (u nastavku rada: *Opće odredbe deliktrog statuta u njemačkom mpp-u*), str. 36.-48.

¹⁴ Usp. Bouček, u: Sajko/Sikirić/Bouček, *Teza za hrvatski Zakon o međunarodnom privatnom pravu*, u: Sajko/Sikirić/Bouček/Babić/Tepeš, *Izvori hrvatskog i europskog međunarodnog privatnog prava*, Zagreb, 2001. (u nastavku rada: Sajko i dr., *Izvori*), Teza 35, varijanta A, str. 304.-305. i Sajko, varijanta B, str. 306.

rada utvrdit ćemo glavne odlike suvremenog europskog međunarodnog deliktnog prava i usporedit ih s općim odredbama deliktnog statuta u hrvatskom ZMPP-u, te u zaključku odrediti stupanj europeizacije odredaba deliktnog statuta u Uredbi Rim II i doseg harmonizacije tog dijela hrvatskog mpp-a s europskim.

U nastavku rada, kako je već najavljeno, razmatrat ćemo opće poveznice deliktnog statuta u Uredbi Rim II.

II. OPĆE POVEZNICE DELIKTNOG STATUTA U UREDBI RIM II

1. Opće napomene

Najčešće poveznice u općim odredbama deliktnog statuta u europskom kontinentalnom pravu su: mjesto počinjenja protupravnog čina (*locus delicti commissi*), bilo da se pojavljuje kao *locus actus*¹⁵ ili kao *locus damni*¹⁶, zatim zajedničko redovno boravište oštećenika i štetnika, pa najuža veza, odnosno akcesorna poveznica kao objektivne poveznice, te volja stranaka ili stranačka autonomija kao subjektivna poveznica.¹⁷ Osim navedenih, mogu se pojaviti i one koje se, u pravilu, pojavljuju kao poveznice u posebnim odredbama deliktnog statuta, kao npr. mjesto registracije vozila ili sjedište osiguravatelja, ali do njihove primjene također može doći primjenom opće poveznice najuža veza.

Pojavom “novih” poveznica u odredbama deliktnog statuta, *locus delicti commissi* profilira se kao “klasična” poveznica mpp-a. Nove poveznice u deliktnom statutu rezultat su potrebe omekšanja¹⁸ “klasične” poveznice deliktnog statuta. To omekšanje poveznice *locus delicti commissi* nastalo je u novovijekom razvitku mpp-a, posebice nakon drugog svjetskog rata, kao potreba da se odredbama deliktnog statuta zaštite novi pravni interesi, odnosno dobara. Zbog toga nužno dolazi i do napuštanja krutih poveznica.¹⁹

Budući da se poveznica mjesto počinjenja protupravnog čina veoma često pojavljuje “slučajno, prisilno i neprimjereno,”²⁰ nameće se pravna potreba uvođenja poveznice ili poveznica koje će udovoljiti općem zahtjevu kolizijskopravne

¹⁵ Npr. čl. 40., st. 1. njemačkog ZMPP-a iz 1896/1986/1999. ili paragraf 48., st. 1., 1. rečenica austrijskog ZMPP-a iz 1978.

¹⁶ Npr. čl. 62., st. 1., 1. rečenica talijanskog ZMPP-a iz 1995.

¹⁷ Usp. Bouček, Opće odredbe deliktnog statuta, str. 124.-145.

¹⁸ Njemački: “*Auflockerung*”. Ponekad autori u svojim radovima rabe sintagmu “omekšanje deliktnog statuta”. Riječ je, međutim, o **omekšanju poveznice *locus delicti commissi***.

¹⁹ Usp. Kropholler, Internationales Privatrecht, 6. Auflage, Tübingen, 2006. (u nastavku rada: Internationales Privatrecht), str. 515.

²⁰ Presuda njemačkog Saveznog suda od 18. prosinca 1973., NJW 1974., str. 495.; kao i presuda njemačkog Saveznog suda od 5. listopada 1976., IPRspr, 1976., Nr. (br.odluke) 17.

metode, a to je određivanje poveznice koja ima (naj)užu vezu sa štetnim događajem. Zbog toga se u omekšanju poveznice *locus delicti commissi* kao poveznice općeg kolizijskog pravila pojavljuju i druge gore navedene poveznice.

2. Uredba Rim II

2.1. Opće poveznice

Uredba Rim II sljedećim redoslijedom navodi opće poveznice deliktnog statuta: mjesto štete (mjesto štetne posljedice) (čl. 4., st. 1.), zajedničko redovno boravište oštećenika i štetnika (čl. 4., st.2), očito (naj)uža veza, s pripadajućom pridružnom (akcesornom) poveznicom (čl. 4., st. 3.), te stranačka autonomija ili volja stranaka (čl. 14.).

U praksi je redosljed primjene potpuno suprotan, jer će se, ako je uslijedio izbor mjerodavnog prava kao primarno primijeniti *lex autonomiae*, a ako ne predleži primjena prava koje su stranke izabrale, podredno će se primijeniti *lex connexitatis*, odnosno, *lex communis domicilii*, pa tek na četvrtom mjestu *lex loci damni*.²¹

U nastavku rada analizirat ćemo poveznice onim redoslijedom kojim su navedene u Uredbi Rim II.

2.2. Mjesto štetne posljedice (čl. 4., st. 1.)

2.2.1. Mjesto štetne posljedice kao opće pravilo

U europskom međunarodnom deliktnom pravu kao opće pravilo primjenjuje se, ako odredbama Uredbe Rim II nije drugačije određeno, pravo mjesta “u kojem je nastupila šteta, neovisno o tome u kojoj državi je nastao štetni događaj i neovisno o tome u kojoj državi ili državama su nastupile neizravne (indirektne) posljedice tog događaja” (čl. 4., st. 1. Uredbe Rim II).

Za razliku od Uredbe Rim II i srpanjskog prijedloga Uredbe Rim II iz 2003. koji je sačinila Komisija²², prvi Nacrt Rimske konvencije iz 1972.,²³ kada materija izvanugovorne odgovornosti za štetu još nije bila odvojena od ugovornog statuta,²⁴ (ujedno i prvi nacrt prijedloga deliktnog statuta) temeljio se na pravu mjesta gdje je štetni događaj počinjen.²⁵

To znači da **Uredba Rim II**, za razliku od ranije predlaganih općih poveznica deliktnog statuta, **kao temeljnu poveznicu određuje mjesto posljedice**,

---

²¹ Usp. Fuchs, Zum Kommissionsvorschlag einer “Rom II” - Verordnung, Zeitschrift für Gemeinschaftsprivatrecht, br. 2/03-04, str. 101.

²² COM (2003) 427 final, str. 11.

²³ Draft Convention on the Law Applicable to Contractual and Non-Contractual Obligations, vidi u: Lando/von Hoffmann/Sierh (eds.), European Private International Law of Obligations, Copenhagen, 1975.

²⁴ Vidi čl. 10. do 14. Nacrta konvencije iz gornje bilješke.

²⁵ “... the law of the country in which that event occurred.” (čl. 10., st. 1. Nacrta konvencije).

odnosno mjesto nastanka izravne štete, a to je mjesto gdje je štetna posljedica nastupila.²⁶

Budući da prema odredbama Uredbe Rim II štetni događaj, odnosno šteta uključuje i štetne događaje, odnosno štete koje bi mogle nastati (čl. 2., st. 3., t. a) i b), mogli bismo reći da Uredba Rim II kao **opće pravilo** određuje da je **za izvanugovorne obveze mjerodavno pravo mjesta gdje je štetna posljedica nastupila ili bi mogla nastupiti, neovisno o tome u kojoj državi je štetna radnja počinjena i neovisno o tome u kojoj državi ili državama je indirektna šteta nastala.**

Problem određivanja mjerodavnog prava za izvanugovornu odgovornost za štetu javlja se kada protupravni čin ima pravnu vezu s više pravnih poredaka.²⁷ Riječ je o distancijskim deliktima,²⁸ a to su (građanskopravni) delikti u kojima se mjesto počinjenja štetne radnje (skraćeno: mjesto štetne radnje - *locus actus*) i mjesto gdje je štetna posljedica nastupila (skraćeno: mjesto štetne posljedice²⁹ - *locus damni*), te mjesto nastanka daljnje štete³⁰ (ili mjesto indirektno štete), nalaze u različitim državama.

Prvi primjer: - Pismo bomba poslano iz države A (mjesto štetne radnje³¹) eksplodira u državi B i ozljedi ruke i glavu službenika (mjesto štetne posljedice³²), a oštećenik na liječenju u državi C dobije infarkt (mjesto indirektno štete³³).

Za izvanugovornu odgovornost za štetu nije pravno relevantno, pa stoga ni mjerodavno pravo države C.

Drugi primjer: - Oštećenik je u državi A kupio pokvarenu hranu (mjesto štetne radnje), koju je konzumirao u državi B u kojoj mu je pozlilo (mjesto štetne posljedice), a u državi C je bio bolnički zbrinut i liječen (mjesto indirektno štete).

²⁶ Lat. *locus damni* ili *locus laesionis*; engl. *place of injury*; njem. *der Ort des Schadenseintritts* ili *Erfolgsort*, kao i *Verletzungsort* ili *Eintrittsort der Verletzung*.

²⁷ Usp. Kegel/Schurig, *Internationales Privatrecht*, 9. Auflage, München, 2004. (u nastavku rada: *Internationales Privatrecht*), str. 721.

²⁸ Usp. Bouček, *Opće odredbe deliktog statuta*, str. 124.-125, kao i autori u bilješci uz navedeni tekst. Njemački izraz: "Distanzdelikte" ili "Streudelikte", engleski: "multistate delicts/torts".

²⁹ Usp. Matić, *Obveznopravni odnosi s međunarodnim, međurepubličkim i međupokrajinskim obilježjem*, u: Goldštajn/Barbić/Vedriš/Matić: *Obvezno pravo*, Prva knjiga, Zagreb, 1979., str. 390.

³⁰ Usp. Kropholler, *Internationales Privatrecht*, str. 522.-524.

³¹ **Mjesto štetne radnje** je mjesto u kojem se oštećenik u vrijeme počinjenja delikta nalazi (mjesto gdje je pismo bomba ubačeno u poštanski sanduk). Pri tome se može raditi o više povezanih radnji, ali pripreme radnje oštećenika načelno nisu odlučujuće. U odnosu na mjesto štetne posljedice, mjesto štetne radnje je u većini slučajeva lakše odrediti. Usp. Stoll, *Handlungsort und Erfolgsort im internationalen Deliktsrecht*, u *Gedächtnisschrift Lüderitz*, München, 2000., str. 733.-734.

³² **Mjesto štetne posljedice** je mjesto u kojem se u vrijeme povrede nalazi neposredno pogođeni pravno zaštićeni interes ili dobro (mjesto gdje je pismo bomba eksplodiralo). Poveznica mjesto posljedice (*locus damni*) polazi od načela "simpatije sa žrtvom", budući da se u najviše slučajeva ona poklapa s pravom države oštećenikova boravišta. Usp. Kegel/Schurig, *Internationales Privatrecht*, str. 730.-732.

³³ **Mjesto indirektno štete** je mjesto nastanka daljnje štete, kao poveznica kod višestrukih šteta može dovesti do cijepanja zahtjeva i potpuno nesagledivih posljedica za štetnika. U doktrini stoga postoji suglasje da se mjesto indirektno štete ne uzima za poveznicu. Usp. Kropholler, *Internationales Privatrecht*, str. 523.-524.

štete). Za izvanugovornu odgovornost za štetu nije pravno relevantno, pa stoga ni mjerodavno pravo države C.

Drugi primjer pokazuje da se i slučaju promjene mjesta, kada nastup štetne posljedice započne u državi u kojoj se u vrijeme povrede nalazi neposredno pogođeni pravno zaštićeni interes ili dobro, a okonča u mjestu nastanka daljnje štete, mjesto indirektno štete kao poveznica ne primjenjuje.³⁴

Odabir poveznice *locus damni* između navedenih potencijalnih poveznica i određivanje *lex loci laesionis* u Uredbi Rim II treba promatrati kao kompromis između dvije ekstremne solucije, a to je primjena prava mjesta radnje (*lex loci actus*, *lex loci delicti commissi* u užem smislu) i davanja oštećeniku opcijskog prava.³⁵ Uz to, poveznica mjesta štetne posljedice (*locus damni*) polazi od načela "simpatije sa žrtvom", budući da se u najviše slučajeva ona poklapa s pravom države oštećenikova boravišta.³⁶

I dok je kod primjene *lex loci delicti commissi* (u užem smislu) u prvi plan stavlja štetnika koji kroz sustav naknade štete za svoj čin treba biti kažnjen, pri čemu je također važna ocjena protupravnog čina prema okolini u kojoj je izvršen, pa ta poveznica ima i preventivnu funkciju, **primjena poveznice *locus damni* ima funkciju zaštite pravnih interesa i pravnih dobara**, jer se oštećenik štiti **prema mjerilima okoline u kojoj su njegova prava ili dobra povrijeđena ili oštećena**.³⁷ Osim toga, poveznica *locus damni* odgovara i načelima suvremenog odštetnog prava prema čijim odredbama se više u prvi plan ne stavlja kažnjavanje protupravnog ponašanja, već dominira kompenzacijska funkcija suvremenog odštetnog prava.³⁸

Primjenu *legis loci laesionis* određuju i mnoge novije nacionalne odredbe deliktrog statuta kao npr. čl. 3., st. 2. nizozemskog ZMPP-a iz 2001., čl. 11., st. 2, t. a) i b) engleskog ZMPP-a iz 1995., kao i čl. 108. rumunjskog ZMPP-a iz 1992., te čl. 133., st. 2., reč. 2. švicarskog ZMPP-u iz 1987.³⁹ Na to pravo upućuje i novija francuska sudska praksa.⁴⁰

Lex loci laesionis također će se primijeniti i po njemačkom ZMPP-u iz 1999.,⁴¹ ako oštećenik, koristeći se opcijskim pravom (pravom opredjeljenja) to izrijekom

---

³⁴ Ibid., te Kegel/Schurig, Internationales Privatrecht, str. 730.

³⁵ Opcijsko pravo u mpp-u je kolizijskopravno ovlaštenje prema kojem oštećenik može birati između prava mjesta gdje je radnja izvršena i prava mjesta gdje je štetna posljedica nastupila.

³⁶ Usp. COM (2003) 427 final, str. 11.

³⁷ Usp. Kropholler, Internationales Privatrecht, str. 523.-524., kao i Kegel/Schurig, Internationales Privatrecht, str. 723.

³⁸ Usp. COM (2003) 427 final, str. 12.

³⁹ Vidi više o tome: Bouček, Opće odredbe deliktrog statuta, str. 125.-129.

⁴⁰ Vidi: Presudu francuskog Kasacijskog suda (Cour de Cassation (1reCh. civ.) od 11. svibnja 1999. u predmetu Société Mobil North Sea Limited et autres c/a Compagnie fran. d'entreprises métalliques et auters, Bull. civ. 1999., I, No. 153, 101, kao i Clunet 1999., 1048.

⁴¹ Čl. 40. st. 1. reč. 2. njemačkog UZGZ-a.

zatraži,⁴² dok se po talijanskom ZMPP-u iz 1995. primjena *legis loci laesionis* presumira.⁴³

U općoj odredbi čl. 4., st. 1. Uredbe Rim II sadržano je i nekoliko širih postavki, koje važeće odredbe mjerodavnog prava za izvanugovornu odgovornost za štetu povezuju s ostalim sastavnicama europskog mpp-a.

2.2.2. Uredba Rim II, Bruxelleska uredba I i Rimska konvencija - trijas europskog mpp-a

2.2.2.1. Opće napomene

Odredbe Uredbe Rim II trebamo promatrati kao sastavnicu budućeg cjelovitog trijasa pravnih izvora koji uređuju obveznopravne odnose u trgovačkim i građanskopravnim predmetima na području EU, a tvore ga sadašnja Uredba Vijeća br. 44/2001. o sudskoj nadležnosti, priznanju i ovrsi u građanskim i trgovačkim predmetima (u nastavku: BU I ili Bruxelleska uredba I)⁴⁴ i Rimska konvencija o mjerodavnom pravu za ugovorne obveze iz 1980.⁴⁵ (u nastavku: RK ili Rimska konvencija⁴⁶), koja tek treba biti pretočena u Uredbu Rim I.⁴⁷ Cjelovito uređenje tih izvora i njihovo stupanje na snagu treba spriječiti *forum shopping* i olakšati primjenu načela uzajamnog priznanja presuda u građanskim i trgovačkim predmetima.⁴⁸

Između Uredbe Rim II i BU I, te Uredbe Rim II i RK postoje određene sličnosti i razlike, a mogli bi ih ipak podvesti pod zajednički pojam njihove komplementarnosti i specifičnosti.

2.2.2.2. Uredba Rim II i BU I – komplementarnost i specifičnosti

Komplementarnost Uredbe Rim II i BU I vidljiva je i formalno po tom što se u određivanju mjesta nastanka štete, Uredba Rim II pozvala i na “mjesto u kojem bi šteta mogla nastati” (čl. 2., st. 3., t. b), što odgovara (istoznačnom) izrazu “prijeti nastanak štete” (čl. 5., st. 3. BU I).⁴⁹

---

⁴² Usp. Bouček, Opće odredbe deliktnog statuta u njemačkom mpp-u, str. 40.

⁴³ Čl. 62., st. 1., reč. 1. talijanskog ZMPP-a.

⁴⁴ ABl. EG L 307/28. Vidi također hrvatski prijevod, u: Sajko i dr., Izvori, str. 235. do 252.

⁴⁵ OJ EC 1980, L 266, te “consolidated version” OJ EC 1998, C 27/34. Vidi također hrvatski prijevod, u: Sajko i dr., Izvori, str. 227. do 233.

⁴⁶ OJ EC C 282 od 31. listopada 1980. i OJ EU C 334/1 od 30. prosinca 2005. RK je stupila na snagu 1. travnja 1991., nakon što ju je ratificirala i sedma država. Njene stranke mogu biti samo države članice EU. Vidi o tome: Sajko, Međunarodno privatno pravo, str. 71.-72. i 377.-378., te Sajko, u: Sajko i dr. Izvori, str. 9.

⁴⁷ Tekst Prijedloga Uredbe Rim I u koju RK treba biti pretočena, vidi u: KOM 2005 650 endg. od 15. prosinca 2005.

⁴⁸ Vidi više o tome: “Maßnahmeprogramm zur Umsetzung des Grundsatzes der gegenseitigen Anerkennung gerichtlicher Entscheidungen in Zivil- und Handelssachen”, ABl. EG 2001 C 12/1.

⁴⁹ Ova dva izraza su istoznačnice, ali se naizgled razlikuju jer se temelje na engleskom tekstu “...damage that is likely to occur”, odnosno na njemačkom “...in dem der Schaden...einzutreten droht”.

Na određivanje mjerodavnog prava u Uredbi Rim II, na specifičan način utjecalo je i tumačenje izraza “štetni događaj” (čl. 5., st. 3. BU I), koje je dao Europski sud. On je prvo utvrdio da izraz “štetni događaj” obuhvaća štetnu radnju kao i štetnu posljedicu,⁵⁰ a naknadno i to da “mjesto gdje je štetni događaj nastao” ne uključuje (i) mjesto gdje je oštećenik pretrpio financijsku štetu, koja je nastala kao posljedica prvotne štete nastale i pretrpljene u drugoj državi ugovornici.⁵¹ Međutim, tako određene sintagme poslužile su za određivanje međunarodne nadležnosti kao posebnog pravnog pitanja, ali nisu omogućile strankama s razumnom sigurnošću odrediti i mjerodavno pravo za izvanugovornu odgovornost za štetu.⁵²

U tom smislu, važeća odredba čl. 4., st. 1. Uredbe Rim II načelno se samo polovično poklapa s odredbom BU I o deliktnoj nadležnosti. To će se u praksi ostvariti samo onda ako tužitelj odluči tužiti tuženika u mjestu gdje je nastupila štetna posljedica. *A contrario*, ako se tužitelj odluči u smislu alternativne deliktne nadležnosti tužiti u mjestu gdje je štetna radnja izvršena, tada je razvidna razlika između Uredbe Rim II i BU I, jer Uredba Rim II ne sadrži odredbu deliktnog statuta kojom se alternativno upućuje ma mjerodavno pravo za izvanugovornu odgovornost za štetu. Iznimno, pak, identičnost Uredbe Rim II i BU I postoji samo u slučaju tužbe za eko-štete, kojom prigodom će tužitelj moći koristiti alternativnu deliktnu nadležnost iz BU I, a potom i alternativno mjerodavno pravo (čl. 7. Uredbe Rim II), birajući pri tom u obje pravne situacije između poveznica mjesto štetne radnje ili mjesto štetne posljedice.

2.2.2.3. Uredba Rim II i RK – komplementarnost i specifičnosti

Komplementarnost i specifičnosti postoje i između kolizijskopravnog pristupa Uredbe Rim II s jedne i Rimske konvencije s druge strane. Oba izvora europskog mpp-a dopuštaju stranačku autonomiju, ali u konkretizaciji načela najbliže veze, poslužile su se različitim pristupima.

Tako RK pri određivanju prava najuže veze polazi od opće odredbe (čl. 4., st. 1.), koju za pojedine vrste ugovora konkretiziraju određene presumpcije (čl. 4., st. 2.-4.). Međutim, navedene pretpostavke “ne vrijede ako sve okolnosti slučaja upućuju da ugovor ima bližu vezu s nekom drugom državom” (čl. 4., st. 5. RK).

Za razliku od RK, Uredba Rim II za opće kolizijske norme za izvanugovornu odgovornost za štetu određuje dvije čvrste poveznice, i to mjesto štete kao opće pravilo (čl. 4., st. 1.), te zajedničko redovno boravište oštećenika i štetnika kao iznimka (čl. 4., st.2), koju omekšava očito (naj)uža veza s pripadajućom pridružnom (akcesornom) poveznicom kao izbjegavajućom klauzulom u odnosu na prethodne odredbe (čl. 4., st. 3. Uredbe Rim II).

⁵⁰ Presuda Europskog suda od 30. studenog 1976., Rs. 21/76., EuGHE, 1976., 1759, kao i NJW 1977., str. 493., u predmetu *Minnes de Potasse d’Alsace*.

⁵¹ Presuda Europskog suda od 19. rujna 1995., Case C-364/93., ECR I-2719, u predmetu *Lloyds Bank*.

⁵² COM(2003) 427 final, str. 11.

Ipak, u europskom međunarodnom deliktnom pravu, neće se primijeniti *lex loci damni*, ako s nekim drugim pravom postoji uža veza.⁵³

2.3. Zajedničko redovno boravište oštećenika i štetnika (čl. 4., st. 2. Uredbe Rim II)

U europskom međunarodnom deliktnom pravu, po uzoru na brojna nacionalna prava i sudsku praksu država članica EU, određuje se primjena prava mjesta u kojem oštećenik i štetnik u vrijeme nastanka štete imaju zajedničko redovno boravište (čl. 4., st. 2. Uredbe Rim II).

Kao razlozi zbog kojih ova poveznica ima široku i nespornu primjenu u brojnim nacionalnim pravnim sustavima sadržani su u činjenici da je to pravo strankama poznato, čime se olakšava postupak naknade štete. Često se i sam spor vodi u državi zajedničkog prebivališta, a budući da se ne primjenjuje strano pravo, primjena *legis communis domicilii* sprječava i pogrešnu primjenu stranog materijalnog prava.⁵⁴

Ipak, i u opisanoj pravnoj situaciji može nastati pravni problem kada na strani štetnika postoji više osoba povezanih sa nastankom štete, od kojih samo jedan (ili ne svi) ima zajedničko redovno boravište sa oštećenikom. Tada će, dosljedno navedenoj odredbi, doći do razdjeljivanja između oštećenika i pojedinih štetnika glede mjerodavnog prava za obvezni odnos. Između oštećenika i štetnika primjenjivat će se pravo zajedničkog redovnog boravišta, a između oštećenika i štetnika koji nemaju zajedničko redovno boravište, primjenjivat će se u pravilu pravo mjesta štetne posljedice.⁵⁵

Međutim, pravo mjesta štetne posljedice (čl. 4., st. 1. Uredbe Rim II), kao i pravo zajedničkog prebivališta stranaka (čl. 4., st. 2. Uredbe Rim II), neće se primijeniti, ako s nekim drugim pravom postoji očito uža veza (čl. 4., st. 3. Uredbe Rim II).

2.4. Očito uža veza - akcesorna poveznica (čl. 4., st. 3. Uredbe Rim II)

S ciljem postizanja elastičnosti u uređenju deliktnog statuta, Uredba Rim II sadrži i omekšavajuću (izbjegavajuću) klauzulu kojom se određuje da se opće pravilo *lex loci laesionis* i *lex communis domicilii* neće primijeniti ako je izvanugovorna obveza “očito uže povezana” s drugim pravnim poretkom (čl. 4., st. 3. Uredbe Rim II).

Iako ostvaruje zahtjev za elastičnošću, “očito uža veza” istodobno sadrži i određen stupanj nepredvidivosti, pa se navedenom formulacijom želi naglasiti iznimka, slijedom koje će se ova odredba primjenjivati restriktivno: “kada je to jasno iz svih okolnosti slučaja” i kada postoji “očito” uža veza. Ujedno se, radi

⁵³ Usp. Weintraub, Rome II - predictability v. flexibility, str. 569.-570.

⁵⁴ Usp. Kadner Graziano, Gemeineuropäisches Internationales Privatrecht, Tübingen, 2002., str. 379., kao i Heini, u: Heini/Keller/Siehr/Vischer/Volken (Hrsg.), Internationales Privatrecht Gesetz, Kommentar, Zürich, 1993., str. 1132.

⁵⁵ Usp. Huber/Bach, op. cit., str. 76.

već istaknutog postizanja veće predvidivosti i pravne sigurnosti, čl. 4., st. 1. i 2. Uredbe Rim II formuliraju kao (u višem stupnju) obvezujuća pravna pravila, a ne kao obične presumpcije. Na taj način se ujedno postiže razlika i poboljšanje položaja općeg pravila u odnosu na omekšavajuću klauzulu.⁵⁶

Dakle, pojam najuža veza se ograničava. Umjesto izraza “bitno uža veza” iz čl. 3, st. 3. Nacrta Uredbe Rim II iz 2002. uvodi se restriktivnija sintagma “očito uža veza” koja naglašava iznimku u primjeni. Tek nakon usporedbe najmanje dvije pravne veze, odnosno dva pravna sustava, može se utvrditi s kojim postoji “očito uža veza.”⁵⁷

Osim toga, “očito uža veza s drugom državom” može se temeljiti “naročito” na ranije nastalom odnosu između stranaka, kao što je ugovor koji je usko povezan s nastalom izvanugovornom obvezom” (čl. 4., st. 3, reč. 2. Uredbe Rim II). To znači da se akcesorna poveznica u Uredbi Rim II navodi egzemplifikativno. Iznosena kao primjer najuže veze, akcesorna poveznica je s jedne strane emanacija najuže volje, ali istodobno i hipotetski izričaj stranačke volje. Ugovorne strane, ne cijepajući mjerodavno pravo za ugovornu i izvanugovornu odgovornost, prema jednom, već ranije izabranom pravu, uređuju svoje cjelokupne odnose.

Međutim, budući da je odredbama deliktnog statuta Uredbe Rim II predviđena primjena i *legis autonómiae*, sve navedene objektivne poveznice, izborom mjerodavnog prava postaju, u pogledu redosljeda primjene, supsidijarne.⁵⁸

2.5. Stranačka autonomija (čl. 14. Uredbe Rim II)

Prema Uredbi Rim II, oštećenik i štetnik u pravilu mogu za izvanugovorne obveze izabati mjerodavno pravo nakon nastanka štetnog događaja (čl. 14., st. 1., t. a). Iznimno, pak, ako sve stranke obavljaju trgovačku djelatnost, one mogu za izvanugovorne obveze izabrati mjerodavno pravo i prije nastanka štetnog događaja (čl. 14., st. 1, t. b). Međutim, kada je riječ o deliktima povezanim s nepoštenim tržišnim natjecanjem, odnosno ograničenjem tržišnog natjecanja (čl. 6. Uredbe Rim II) i onima iz povrede industrijskog vlasništva (čl. 8. Uredbe Rim II), tada je stranačka autonomija zbog prirode tih pravnih odnosa isključena.

---

⁵⁶ U paraleli s čl. 4., st. 5. Rimske konvencije koji također određuje opću iznimku u primjeni mjerodavnog prava za ugovore, primijećeno je da se u nekim državama EU polazi od omekšavajuće klauzule, umjesto (kao prvo) od presumpcija u st. 2., 3. i 4. čl. 4. Rimske konvencije. Vidi o tome: Green Paper on converting the Convention of Rome of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation.

⁵⁷ Usp. Symeonides, Rome II and Tort Conflicts, str. 198.

⁵⁸ Na toj ideji bila je utemeljen i (drugi) Prijedlog Uredbe Rim II koji je sačinila Komisija 21. veljače 2006. (COM (2006) 83 endg., objavljen i u : Jayme/Hausmann, Internationales Privat- und Verfahrensrecht, Textausgabe, 13. Auflage, München, 2006., str. 247.), koji je odredbe o stranačkoj autonomiji ponudio u čl. 4., kao prve opće odredbe za izvanugovornu odgovornost za štetu, a potom u čl. 5. ostale kolizijske norme utemeljene na objektivnim poveznicama. Ovo držimo nomotehnički i kolizijskoppravno opravdanim pristupom, nego važeće odredbe koje u čl. 4. Uredbe Rim II donose opća kolizijska pravila s objektivnim poveznicama, a u čl. 14. nalazimo subjektivnu poveznicu, odnosno *lex autonómiae*.

Izbor mjerodavnog prava mora biti izričit ili dovoljno sigurno izlaziti iz okolnosti slučaja (čl. 14., st. 1., reč. 2.).⁵⁹ Ova odredba potpuno je kongruentna s čl. 3., st. 1., reč. 2. Rimske konvencije. Osim toga, izbor mjerodavnog prava za izvanugovornu odgovornost za štetu ne smije dirati u prava trećih⁶⁰ (čl. 14., st. 1., reč. 2. Uredbe Rim II).⁶¹

Stranačka autonomija u europskom međunarodnom deliktnom pravu ustrojena je na sadržajno veoma sličan način, kao npr. u čl. 42. njemačkog UZGZ-a iz 1896/1999. i čl. 6. nizozemskog ZMPP-u.⁶²

Osim navedenih ograničenja stranačke autonomije, u čl. 14., st. 2. i 3. Uredbe Rim II sadržana su daljnja ograničenja stranačkog izbora mjerodavnog prava. Kada se sva obilježja privatnopravne situacije povezone s izvanugovornom odgovornošću za štetu nalaze u jednoj državi koja nije ujedno i država čije pravo je izabrano, sukladno čl. 3., st. 3. RK, Uredba Rim II daje stranačkoj autonomiji samo materijalnopravni učinak, jer se time upućuje samo na dispozitivne propise izabranog mjerodavnog prava. U takvoj situaciji predleži ograničenje stranačke autonomije, jer stranački izbor mjerodavnog prava ne utječe na primjenu prisilnih propisa države s kojom su sva obilježja povezana (čl. 14., st. 2. Uredbe Rim II).

Osim toga, ako se sva obilježja štete nalaze u dvije ili više država članica EU, oštećenik i štetnik mogu izabrati pravo treće države kao mjerodavno, ali tim izborom ne utječe se na primjenu prisilnih odredaba Zajednice (čl. 14., st. 3. Uredbe Rim II).

Iz analiziranih općih poveznica deliktnog statuta Uredbe Rim II, imajući pri tom u vidu i genezu njihova nastanka,⁶³ mogu se isčitati glavna obilježja europskog deliktnog prava.

---

⁵⁹ Izbor mjerodavnog prava je prema Prijedlogu Uredbe Rim II bio moguć samo nakon nastanka spora (čl. 10.). To ograničenje nije postojalo u ranijem Nacrtu uredbe Rim II iz 2002. (čl. 11.), ali je ipak postojalo u prethodnom tekstu Nacrta iz 1999. (čl. 8.). Navedeno ograničenje iz Prijedloga uredbe bilo bi vjerojatno u praksi relativizirano, ako se u budućoj praksi afirmira akcesorna poveznica kao "očito najuža veza" sa nastalom štetom. Tada bi, sa već ranije u suglasju ugovornih strana izraženom voljom, i izvanugovorni spor bio rješavan po mjerodavnom pravu za koje su se stranke očitovale prije nastanka štetnog događaja ili štete.

⁶⁰ Kada je riječ o trećem, najčešće će to biti prava osiguravatelja.

⁶¹ Kada je riječ o pravima trećih kao ograničenju stranačke autonomije, tada valja reći da je formulacija "it may not affect the rights of third parties" ili "Rechte Dritter bleiben unberührt" iz Prijedloga uredbe Rim II, zamijenjena u smislu formulacije u francuskoj doktrini, prema kojoj se stranačka autonomija ne primjenjuje samo onda ako su prava trećih ograničena, odnosno ukoliko su treći tim izborom oštećeni ("porter atteinte aux droits des tiers"). Međutim, kada je riječ o zaštiti prava trećih, stranačka autonomija bila bi moguća ako na njih ne utječe ili je povoljnija za prava trećih. Budući da bi se u posljednjem slučaju ipak u navedena prava diralo, određena je navedena važeća formulacija.

⁶² Vidi: paragraf 6. nizozemskog ZMPP-a od 11. travnja 2001.

⁶³ Vidi o tome: Bouček, Uredba Rim II - Povijesna skica i opći pravni okvir.

III. GLAVNA OBILJEŽJA EUROPSKOG DELIKTNOG PRAVA U UREDBI RIM II I OPĆE ODREDBE DELIKTNOG STATUTA U ZRS-U

1. Glavna obilježja europskog i hrvatskog međunarodnog deliktnog prava - opće poveznice

Glavna obilježja europskog deliktnog prava ujedno odražavaju i opća stajališta koja zastupaju institucije EU, odnosno Vijeće i Europski parlament, te Komisija EU u pristupu europskom međunarodnom deliktnom pravu, kao i europskom pravu općenito. Usporedimo li opće odredbe deliktnog statuta u hrvatskom ZMPP-u s onim europskim, tada je razvidno da se one značajno razlikuju od analiziranih odredaba Uredbe Rim II.

nog cilja Uredbe Rim II: **radi postizanja veće predvidivosti i pravne sigurnosti, kao opće pravilo europskog deliktnog prava određena je jedna stalna poveznica, mjesto štetne posljedice.**⁶⁴

Za razliku od Uredbe Rim II, u hrvatskom ZRS-u opće odredbe deliktnog statuta⁶⁵ alternativno upućuju na mjerodavno pravo za izvanugovornu odgovornost za štetu.⁶⁶ Mjerodavno je pravo mjesta počinjenja štete ili pravo mjesta gdje je štetna posljedica nastupila⁶⁷, a primijenit će se ono pravo koje je za oštećenika povoljnije⁶⁸ (čl. 28, st. 1.).⁶⁹

⁶⁴ Institucije EU očito su promijenile stajališta iz ranijih Nacrta uredbe Rim II: ni početna poveznica mjesto štetnog događaja (čl. 10.) Nacrta konvencije iz 1972., kao ni poveznica najuža veza (čl. 3.) Nacrta Prijedloga Uredbe iz 1999. nisu u toj mjeri sadržavale predvidivost i pravnu sigurnost u određivanju mjerodavnog prava.

⁶⁵ Navedena odredba je opća, jer se u istoj navodi da "za pojedine slučajeve" mjerodavno pravo može biti i "drugačije određeno". Članak 28, st. 1. ZRS-a je opća odredba i zato jer se poveznica *locus delicti commissi* ne odnosi samo na deliktnu odgovornost, već se primjenjuje i na ostale slučajeve izvanugovorne odgovornosti za štetu nastale iz stjecanja bez osnove, posloводства bez naloga kao i uporabe stvari bez posloводства, prema tome, i na pravne odnose iz članka 27. ZRS-a.

⁶⁶ Važeće odredbe deliktnog statuta u ZRS-u nalaze se u čl. 28. i 29. ZRS-a, a možemo ih podijeliti na opće i posebne odredbe. Članak 28. ZRS-a nomotehnički je zamišljen kao kolizijska norma koja sadrži opće odredbe, a članak 29. ZRS-a kao kolizijska odredba kojom se uređuju posebni slučajevi deliktnog statuta. Člankom 29. ZRS-a regliraju se štetni događaji nastali na brodu na otvorenom moru ili u zrakoplovu. Za naknadu štete mjerodavno je pravo države čiju pripadnost brod ima, odnosno pravo države u kojoj je zrakoplov registriran.

⁶⁷ U hrvatskom međunarodnom deliktnom pravu razlikujemo, dakle, dvije alternativne poveznice: mjesto počinjenja štete (*locus actus*) i mjesto gdje je štetna posljedica nastupila (*locus damni*).

⁶⁸ U navedenom kolizijskom pravilu primijenjena je teorija ubikviteta, prema kojoj su ta dva mjesta pravno izjednačena. Naime, ako je pravo mjesta počinjenja štete različito od prava mjesta gdje je štetna posljedica nastupila, nadležni hrvatski sud će u primjeni odredbe st. 1, čl. 28. ZRS-a, i bez posebnog zahtjeva oštećenika, po službenoj dužnosti primijeniti za njega povoljnije pravo.

⁶⁹ Osim članka 28. u hrvatskom ZMPP-u, navedeno pravno rješenje sadrži i opće odredbe deliktnog statuta u češkom i slovačkom (paragraf 15. češkog i slovačkog ZMPP-a iz 1963.), estonskom (paragraf 164, st. 3. estonskog Zakona o načelima građanskog zakona iz 1994.), mađarskom (paragraf 32, st. 1. i 2. mađarskog ZMPP-a (Uredbe sa zakonskom snagom) iz 1979.), ruskom (čl. 1219, st. 1. trećeg dijela ruskog Građanskog

Iz općih poveznica deliktnog statuta u Uredbi Rim II, razvidno je i sljedeće obilježje europskog međunarodnog deliktnog prava: za razliku od odredaba deliktnog statuta u hrvatskom ZMPP-u, Uredba Rim II ne prihvaća načelo *favor laesi* u svezi s načelom ubikviteta. **U određivanju mjerodavnog prava za izvanugovornu odgovornost za štetu, "europski" sudac⁷⁰ ne utvrđuje i ne primjenjuje *ex offio* povoljnije pravo za oštećenika,⁷¹ pa (čak) ni opcijsko pravo** prema kojem oštećenik može izabrati između prava mjesta gdje je radnja izvršena i prava mjesta gdje je posljedica nastupila.⁷²

Daljnje obilježje europskog deliktnog prava sadržano u općim odredbama deliktog statuta je **omekšanje poveznice locus damni kao glavnog pravila Uredbe Rim II**. Stvarni život donosi brojne varijacije štetnih događaja koje je teško "pokriti" jednom poveznicom. Iako jedna poveznica dovodi do neelastičnosti kolizijskog pravila, omekšanje poveznice mjesto štetne posljedice **predviđa se ostalim poveznicama** koje trebaju pridonijeti sveukupno dovoljno elastičnom rješenju deliktog statuta, a to su subjektivna poveznica **stranačka autonomija**, te objektivne poveznice: **očito najuža veza i zajedničko redovno boravište oštećenika i štetnika**.

Sve veća afirmacija poveznice **stranačka autonomija** u suvremenom europskom poredbenom pravu, rezultirala je uvrštavanjem iste i u opće poveznice deliktog statuta europskog mpp-a (čl. 14. Uredbe Rim II). Budući da u hrvatskom ZMPP-u nije navedena, poveznicu stranačka autonomija treba uvrstiti u budući zakonski tekst hrvatskog ZMPP-a, bilo kao optimalnu varijantu shodno čl. 14. Uredbe Rim II ili kao tzv. "malo rješenje" po uzoru na švicarski model, omogućavanjem strankama izbor *legis fori* (dakle, hrvatskog prava), prema uzoru na čl. 132. švicarskog ZMPP-a iz 1987.⁷³

Poveznica najuža veza, afirmirana u suvremenom europskom poredbenom pravu, u svim odredbama deliktog statuta također ima funkciju omekšati

---

zakonika.) i slovenskom mpp-u (čl. 30., st. 1. slovenskog ZMPP-a). Alternativno upućivanje na mjerodavno pravo primjenjivalo se do 31. svibnja 1999. i u njemačkom mpp-u, ali danas takvo potpuno alternativno upućivanje više ne postoji.

⁷⁰ Točnije: sudac na području država članica EU, koji u rješavanju delikta s prekograničnim ili međunarodnim obilježjem određuje mjerodavno pravo za izvanugovornu odgovornost za štetu.

⁷¹ Takav sustav je do 31. svibnja 1999. postojao u bivšem čl. 38. njemačkog Uvodnog zakona za Građanski zakon iz 1896/1986.

⁷² Obrazloženje za takvo stajalište europski uredbodavac vidi u tome što bi davanje takvih prava prelazilo legitimna prava oštećenika, jer ih nema ni u materijalnom pravu, te u činjenici što bi takva odredba ponovno omogućila nesigurnost, protivnu cilju Uredbe Rim II.

⁷³ U tom smislu Bouček u Tezama za hrvatski Zakon o mpp-u predlaže:

TEZA I. Za izvanugovornu odgovornost za štetu stranke mogu, nakon nastanka štetnog događaja i uz pridržaj prava trećih, izabrati mjerodavno pravo.

TEZA II. Ako stranke nisu izabrale mjerodavno pravo, tada se primjenjuje pravo države u kojoj je protupravni čin počinjen. Oštećenik može tražiti da se umjesto prava mjesta počinjenja protupravnog čina, primijeni pravo mjesta gdje je štetna posljedica nastupila. (Vidi: Bouček, Opće odredbe deliktog statuta, str. 147., kao i Bouček, u: Sajko, Sikirić, Bouček, Teze za hrvatski Zakon o međunarodnom privatnom pravu (u nastavku rada: Teze za hrvatski ZMPP), u: Sajko i dr. Izvori, Teza 35, varijanta A, str. 305. Istodobno vidi u Tezi 35 varijantu B, čiji autor je prof. Sajko, str. 306.

objektivnu poveznicu *locus delicti commissi*. Baš kao i u nacionalnim pravima, ona je i u čl. 4., st. 3., reč. 1. Uredbe Rim II omekšavajuća (izbjegavajuća) klauzula.

I dok se u nacionalnim europskim pravima rabi sintagma “bitno uža veza”, čl. 4., st. 3. Uredbe Rim II uvodi restriktivniju sintagmu “**očito uža veza**”. Ona ima cilj naglasiti iznimku u primjeni. Kao primjer najuže veze Uredba Rim II navodi **pridružnu (akcesornu) poveznicu**, jer “očito uža veza s drugom državom” može se temeljiti “naročito na ranije nastalom odnosu između stranaka, kao što je ugovor koji je usko povezan s nastalom izvanugovornom obvezom” (čl. 4., st. 3, reč. 2. Uredbe Rim II). Budući da u važećem hrvatskom ZMPP-u među općim odredbama ZRS nema najuže veze, istu treba uvrstiti kao novo zakonsko rješenje.⁷⁴ Stajalište da se i pridružna (akcesorna) poveznica kao odraz najuže volje i istodobno kao hipotetski izričaj stranačke volje prihvati u budućnosti i u hrvatskom novom ZMPP-u, trebao bi biti potpuno prihvatljiv, jer omogućuje da ugovorne strane, po jednom, već ranije izabranom pravu, uređuju sve svoje odnose.

Poveznica **zajedničko redovno boravište oštećenika i štetnika**, odnosno upućivanje na primjenu *legis domicilii communis*, najnespornije je pravno rješenje koje je europski uredbodavac u Uredbi Rim II ponudio (čl. 4., st. 2.). Proširenost navedene poveznice u brojnim pravnim sustavima i njena prihvaćenost u sudskoj praksi, dovela je tu poveznicu i u europsko mpp. Međutim, ta poveznica nije uvrštena u opće odredbe deliktrog statuta važećeg hrvatskog ZMPP-a.⁷⁵ Budući da je to poveznica kojom se konkretizira najuža veza, predlaže se da i ona uđe među nove odredbe budućeg hrvatskog ZMPP-a.⁷⁶

Sve navedene razlike, a posebice nepostojanje određenih općih poveznica deliktrog statuta u hrvatskom ZMPP-u, nameće potrebu harmonizacije odredaba deliktrog statuta u hrvatskom ZMPP-u s onima u europskom međunarodnom deliktrom pravu.⁷⁷

2. Harmonizacija hrvatskog međunarodnog deliktrog prava i mpp-a

Iz svega navedenog razvidno je da opće odredbe hrvatskog ZMPP-a sadržane u čl. 28. ne udovoljavaju suvremenim pravnim rješenjima zakonskog uređenja

⁷⁴ U tom smislu Bouček u Tezama za hrvatski Zakom o mpp-u predlaže:

TEZA III. Ako prema svim okolnostima slučaja štetni događaj ima bitno užu vezu s pravom neke druge države, nego s pravom na koje upućuje Teza II, primjenjuje se pravo te druge države. Smatra se da najuža veza postoji s pravom države u kojoj oštećenik i štetnik imaju zajedničko redovno boravište, kao i s pravom države čije pravo se primjenjuje na već postojeći pravni odnos iz kojeg je nastao protupravni čin. (Vidi: Bouček, Opće odredbe deliktrog statuta, str. 147., kao i Bouček, u: Sajko, Sikirić, Bouček, Teze za hrvatski ZMPP, u: Sajko i dr., Izvori, Teza 35, varijanta A, str. 305.)

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Vidi u ovom radu *supra*, bilješka br. 73.

⁷⁷ Usp. Bouček, Prijedlog uredbe Rim II iz 2003., str. 213.

deliktnog statuta. Utvrđeno stanje stvari određuje i potrebu prihvatljivog uređenja hrvatskog međunarodnog deliktnog prava.

Približavanje europskim pravnim rješenjima u uređenju izvanugovorne odgovornosti za štetu može ići u dva pravca. Prvi je zakonodavni, a drugi mogući put je sudska praksa.

Pitanje usklađivanja hrvatskog prava općenito, pa onda i mpp-a, nije međutim ovisno samo o političkopravnoj prosudbi bilo koje aktuelne vlasti, već je to i međunarodno preuzeta obveza, u pravnoj struci opetovano isticana. Naime, u smislu harmonizacijske klauzule sadržane u čl. 69. SSP-a,⁷⁸ Republika Hrvatska je preuzela obvezu "osigurati postupno usklađivanje postojećih zakona i budućeg zakonodavstva s pravnom stečevinom Zajednice (acquis)" (čl. 69, st. 1, reč. prva), a to usklađivanje će započeti danom potpisivanja Sporazuma (članak 69, st. 2.).⁷⁹

Dakle, počev od 29. listopada 2001. Hrvatska se obvezala započeti usklađivanje hrvatskog prava s europskim. Kada je pak riječ o mpp-u i **legislativnom uređenju** općih odredaba deliktnog statuta, tada se kao i u poredbenom mpp-u javlja dilema: treba li Republika Hrvatska uskladiti svoje autonomno mpp u nacionalnom ZMPP-u s europskim pravom ili slijediti u potpunosti komunitarizaciju europskog mpp-a čija će se pravna rješenja snagom buduće donesene uredbe Europskog parlamenata i Vijeća primjenjivati nakon njenog stupanja na snagu. Tako je npr. Belgija u legislativnom postupku donošenja novog ZMPP-a, uz mnoga sporenja,⁸⁰ pa i čuđenja u raspravi,⁸¹ kodificirala svoje nacionalno mpp donošenjem Zakona o međunarodnom privatnom pravu od 16. srpnja 2004. koji je stupio na snagu 1. listopada 2004.⁸² Također se valja sjetiti da je i Njemačka u svoj Uvodni zakon za Građanski zakon iz 1896/1986. prvi puta unijela pisane odredbe deliktnog i stvarnog statuta Zakonom o mpp-u iz 1999. koji je na snagu stupio 1. lipnja 1999., dakle, mjesec dana nakon stupanja na snagu Ugovora iz Amsterdama. Nizozemska je svoje odredbe deliktnog statuta uredila Zakonom iz 2001. Najnoviji primjer nacionalne kodifikacije mpp-a je i novi bugarski ZMPP iz 2005. Navedeni primjeri upućuju na opravdanost nove kodifikacije i hrvatskog mpp-a, tim više što o tome već postoje navedene Teze za hrvatski ZMPP.⁸³ S druge pak strane, držimo

---

⁷⁸ Vidi: Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske, s jedne strane, i Europskih zajednica i njihovih država članica, s druge strane, drugo izdanje, Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, Zagreb, 2007., str. 27.

⁷⁹ Republika Hrvatska je 14. svibnja 2001. parafirala, a 29. listopada 2001. u Luksemburgu i potpisala Sporazum i time formalno započela proces pridruživanja (Vidi o tome: Rodin, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju u pravnom poretku Europske zajednice i Republike Hrvatske, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 3-4/2003., str. 591. do 613.). Dana 5. prosinca 2001. Hrvatski sabor donio je Zakon o provedbi Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (Privremeni sporazum, NN MU, 15/2001.). Vijeće Ministara prihvatilo je privremeni sporazum 28. siječnja 2002. (O.J. L 040, 12. 02. 2002., str. 0009-0010). Do stupanja na snagu Sporazuma, primjenjivao se Privremeni sporazum počev od 1. ožujka 2002. (NN MU 3/2002.).

⁸⁰ Vidi o tome npr. Mišljenje (belgijskog) Državnog vijeća, doc. nr. 29.210/2.

⁸¹ Vidi: Parlamentarno izvješće Senata 2001.-2002., nr. 1225/1, str. 244.

⁸² Vidi: Belgisch Staatsblad/Moniteur belge od 27. srpnja 2004.

⁸³ Vidi: Sajko/Sikirić/Bouček, Teze za hrvatski ZMPP, u: Sajko i dr., Izvori, str. 251.-340.

da temeljem europskog primarnog asocijacijskog prava i čl. 69. Sporazuma o stabilizaciji, **hrvatski sud već danas može hrvatsko pravo interpretirati u duhu i smislu europskog prava i primjenjivati, kako pravo najuže veze, tako i pravo koje su stranke izabrale.** Dakle, hrvatski sud bi već danas mogao i trebao, u duhu procesa harmonizacije i u smislu opće ideje vodilje u mpp-u, primjenjivati odredbe *legis domicilii communis*, ako postoji zajedničko prebivalište oštećenika i štetnika. Jednako tako mogao bi primjenjivati i odredbe *legis connexitatis*, bilo da postoji akcesorna veza stranaka nastala na ranijem ugovornom odnosu između stranaka, usko povezanim s nastalom izvanugovornom obvezom ili neka druga okolnost “očito uže povezana” s drugim pravnim poretom. Također, ne vidimo valjan razlog zbog kojeg hrvatski sud ne bi primjenjivao i stranačkom voljom izabrano mjerodavno pravo, posebice ako je izabrano hrvatsko pravo kao *legis fori*.

Slijedom svega rečenog, možemo dati zaključak.

IV. ZAKLJUČAK

U procesu europeizacije europskog međunarodnog deliktrog prava unificiranom u Uredbi Rim II, veći ponder dobila je komunitarizacija, nego *ius commune* kao njena druga sastavnica. Konceptom čvrstih poveznica (čl. 4., st. 1. i 2.), Uredba Rim II želi optimalizirati predvidivost i pravnu sigurnost. To čini i pod cijenu zanemarivanja europskog *iuris commune*, što je vidljivo iz nekoliko pokazatelja. Uredba Rim II isključuje načelo *favor laesi* rašireno u europskom deliktnom pravu europskih država čak i u opsegu opsijskog prava, a potom i samim odabirom poveznice *locus laesionis* za opće pravilo i prvu poveznicu deliktrog statuta pokazuje otklon od uvažavanja europske pravne tradicije. Iako bi u svim državama koje primjenjuju potpuno alternativno upućivanje na temelju načela ubikviteta ili *favor laesi* (npr. Mađarska, Češka i Slovačka) evolucijski razvitek mpp-a mogao i trebao ići putem opsijskog prava koje je najbližije njihovom današnjem važećem pravu, takav pravni koncept u Uredbi Rim II nije realiziran. Primjena ograničenog alternativnog upućivanja reduciranog na opsijsko pravo u Uredbi Rim II ujednačila bi ujedno takvo pravno rješenje s njemačkim, slovenskim i talijanskim, pa i doktrinarno veoma važnim švicarskim pravnim odredbama deliktrog statuta. Međutim, Uredba Rim II već je u svom Nacrtu iz 2002., kao i u svom Prijedlogu iz 2003. (čl. 3.), te važećem tekstu (čl. 4.) pošla od općeg pravila koje se temelji na jednoj poveznici, a to je *locus laesionis* - mjesto gdje je nastupila izravna šteta. Budući da bi samo jedna poveznica u Uredbi Rim II dovela do neelastičnog kolizijskopravnog uređenja izvanugovorne odgovornosti za štetu, omekšanje poveznice mjesto štetne posljedice predviđeno je drugim poveznicama koje trebaju pridonijeti sveukupno dovoljno elastičnom rješenju deliktrog statuta u Uredbi Rim II. To su subjektivna poveznica stranačka autonomija, te objektivne poveznice: očito najuža veza (uključujući i pridružnu poveznicu), te zajedničko redovno boravište oštećenika i štetnika.

U kontekstu unifikacije europskog deliktnog prava, moramo promatrati i harmonizaciju općih odredaba deliktnog statuta u hrvatskom pravu. Harmonizacija hrvatskog međunarodnog deliktnog prava treba važeće opće odredbe deliktnog statuta u hrvatskom ZMPP-u kao zastarjele zamijeniti poznatim europskim pravnim rješenjima. Pri tome čak i nije važan visok stupanj njihove ujednačenosti s Uredbom Rim II, jer bi prihvaćanje načela *favor laesi* ograničenog na opcijsko pravo i uvođenje poveznica zajedničko redovno boravište oštećenika i štetnika, (očito)najuža veza s pridružnom poveznicom, te stranačka autonomija, doseglo željeni i traženi nivo harmonizacije, a istodobno bi imalo legitimitet spram europske pravne tradicije sadržane u europskom *ius commune*.

Zakonodavna procedura u uređenju mpp-a, bilo nacionalnog ili europskog, kao što je poznato, veoma je duga i spora. Zbog toga u harmonizaciji hrvatskog s europskim mpp-om veoma važnu ulogu ima i sudska praksa. Ona bi do stupanja na snagu harmoniziranih odredaba hrvatskog mpp-a ili primjene Uredbe Rim II ulaskom Hrvatske u EU, kreativnim, prvenstveno povijesnim i teleološkim tumačenjem mogla pridonijeti europeizaciji hrvatskog prava. Ako bi hrvatski sud u rješavanju mjerodavnog prava za izvanugovorne situacije s međunarodnim obilježjem primjenjivao poveznicu stranačka autonomija i najužu vezu u svim njenim mogućim pojavnostima, istodobno bi ispunjavao i međunarodno prihvaćenu obvezu iz harmonizacijske klauzule sadržane u čl. 69. i čl. 120. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju od 29. listopada 2001.

REGULATION ROME II - COMMUNITARIZATION OF THE EUROPEAN PRIVATE INTERNATIONAL LAW - PART TWO: GENERAL POINT OF CONTACT ON TORT CONFLICTS IN ROME II AND THE HARMONISATION OF THE CROATIAN PRIVATE INTERNATIONAL LAW

The article gives an analysis of the Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II) and the harmonisation of the Croatian Private International Law.

Regulation Rome II of 2007 seeks to solve the problem of finding the applicable law for an international tort/delict by improving the predictability of solutions and certainty as to the law. Therefore Rome II adopted a firm point of contact approach: in European international tort/delict law the general rule is the law of the place where the direct damage occurs (Article 4(1)). In order to gain foreseeability and certainty and not to lose (much of) flexibility at the same time, Rome II contains conflict rules which soften the basic rule. As a rule, it allows the parties to choose the applicable law after the dispute has arisen (Art. 14). The basic rule will not be applied either if there is a manifestly more closely connected situation with another country, which may be based in particular on a pre-existing relationship between the parties (Art. 4(3)), and also if, at the time of the injury, the tortfeasor and the victim have their habitual residence in the same country (Art. 4(2)). Neither the

ubiquitarian solution, nor the principle which would give the victim the option of choosing the law most favourable to him (German and Italian approach), was adopted in the Rom II Regulation.

The General Provision of Art. 28(1) of the Croatian Private International Law Act has adopted the concept of “ubiquity” between the laws of the place (country) where the event giving rise to the damage has occurred and the place (country) where the damage is sustained. The Croatian courts should *ex officio* apply the law which is in favor of the victim (“*favor laesi*”). According to the Stabilization and Association Agreement of 29 October 2001 between the EC and its Member States and Croatia (SAA), Croatian legislation should be harmonised with the legislation of EC including *acquis* (Article 69). Till than, taking into the consideration the legislative efforts made for the new Croatian Private International Law Act which is still in the form of Thesis (First Draft of 2001), author concludes that this enables Croatian courts in the case of cross-border or international non-contractual obligations to take not only the traditional solutions, i.e. *favor laesi*, but also to apply new points of contact: party autonomy, (manifestly) closer connection and common habitual residence of the parties as well.

Key words: *Regulation Rome II, party autonomy, manifestly closer connection, common habitual residence, place of injury.*